

PRZEDMOWA

Diagnostyka edukacyjna zawsze była po części zdalna, oparta na dokumentach, i po części bezpośrednia, uprawiana twarzą w twarz. Część zdalna, bogata w statystyki, budowała niezbędną teorię, a część bezpośrednia wskazywała drogę pedagogom.

Pandemia zachwiała diagnostyką edukacyjną. Wielu metodyków utonęło w bazach danych, sporo uczniów porzuciło internetowe łącza i edukacja stała się zdalna zbyt dosłownie. Zadaniem konferencji *Zdalna i bezpośrednia diagnostyka edukacyjna* stało się przywrócenie spójności naszej dyscyplinie przez wymowę poszczególnych referatów i przez dyskusje, które z reguły są nachylone praktycznie.

Na konferencję składa się blisko 20 godzin wykładów i dyskusji. Podzieliliśmy je na siedem sesji o bardzo urozmaiconej tematyce.

Sesja I, *Problemy i metody diagnostyki edukacyjnej*, zawiera pięć wystąpień. W eseju *Blaski i cienie metody kwestionariuszowej* prof. **Bolesław Niemierko** analizuje właściwości metody kwestionariuszowej, dominującej w socjologii i psychologii społecznej. W edukacji bywa nadużywana, gdy niegodnie zastępuje obserwację działań uczniów i nauczycieli. Autor eseju podnosi jednak wartość jej *efektu edukacyjnego*, korzystnego wpływu rozwojowego przez kierowanie uwagi respondenta na ważne cele rozwojowe i zachętę do ich wdrażania. Samodzielność rozwojową ucznia zaleca prof. **Maria Groenwald** w rozprawie *Bricolage – wsparcie nauczyciela w diagnozowaniu i kształceniu zdalnym*. Ta metoda jest oparta na *konstruktywizmie* przyznającym wszystkim uczniom prawo do tworzenia własnych znaczeń poznawanym elementom wiedzy. Dr **Franciszek Wyrwa** wraz z drem **Michałem Wyrwą** malują obraz *globalnego kryzysu uczenia się* wywołanego przesileniem cywilizacyjnym, nie tylko pandemią. Pod alarmującym tytułem *Edukacja w kryzysie? I co dalej?* zwracają się z apelem o nauczanie dostosowane do poziomu uczenia się dostępnego dla indywidualnych podmiotów. Dr hab. **Wanda Kamińska** w referacie *Potencjalność rozwojowa kształcenia zdalnego na poziomie akademickim*, w którym rozważa szanse szerokiego studiowania w systemie telekomunikacyjnym, sięga do własnych doświadczeń. Pandemia, jej zdaniem, uwypukla słabości tradycyjnego systemu dydaktycznego w wyższych uczelniach: encyklopedyzm, brak samodzielności studenta i niezadawalający poziom etyczny zachowań egzaminacyjnych. Sesję zamyka esej dr hab. **Beaty Udzik** *Personalizacja procesu kształcenia przyszłych nauczycieli języka polskiego*. Jego autorka odwołuje się do humanistycznych korzeni filologii języka ojczystego i do psychologii poznawczej.

Sesję II, *Wspomaganie rozwoju ucznia i nauczyciela*, otwiera **Mario Piacentini** wykładem *Innovating large-scale assessments – what have we learnt from PISA innovative domains and how can we move forward?* przedstawiającym dwudziestoletni dorobek i perspektywy międzynarodowych badań Programu Międzynarodowej Oceny Osiągnięć (PISA). Pełny tytuł wystąpienia w tłumaczeniu na język polski brzmi: *Innowacyjna ewaluacja masowa OECD – czego nauczyliśmy się o nowatorskich dziedzinach badań PISA i jak możemy pójść dalej?* Nie wątpimy, że Organizacja Współpracy Ekonomicznej i Rozwoju (OECD) ma wszelkie dane, by nadal wyznaczać standardy ewaluacji instytucji edukacyjnych w Europie i poza nią. Dr hab. **Anna Perkowska-Klejman** i dr **Anna Górka-Strzałkowska** w eseju *Konstruktywistyczne środowisko uczenia się* dowodzą, że modele psychologii poznawczej pozwalają na pogłębione analizy procesów edukacyjnych. Autorytarny model szkoły dominujący w europejskich systemach edukacyjnych jest jednak wciąż daleki od postulatów konstruktywizmu. Dr hab. **Piotr Mikiewicz** podjął temat *Ocenianie jako element kultury szkolnej*, przedstawiając swoje refleksje w „kontekście edukacji zdalnej”, co nadaje im walor aktualności. W pandemii ocenianie szkolne przeżywa niewątpliwy kryzys, bo słabnie kontrola motywacji do uczenia się i samodzielności uczniów. Krytycznej analizy edukacyjno-menedżerskich studiów podyplomowych w uczelniach państwowych i prywatnych dokonała dr **Katarzyna Szostakowska** w studium *Kształcenie kadry kierowniczej dla placówek oświatowych – dobre i słabe strony*, a dr **Agnieszka Franczyk** przedstawiła interesujący przyczynek metodyczny w raporcie *Ocena osiągnięć edukacyjnych studentek pedagogiki podczas realizacji zgamifikowanego kursu psychologii społecznej. Studentki pedagogiki przedszkolnej uznały sfabularyzowane ćwiczenia, w których „każdy rywalizuje z samym sobą”, a nie z koleżankami i kolegami, za wysoce motywujące.*

Sesja III, *Badania naukowe w służbie lokalnej polityki edukacyjnej*, ma charakter monograficzny. Zawiera raporty z badań prowadzonych przez Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego na terenie Ostrołęki. **Anna Gocłowska**, burmistrz tego miasta, odpowiada na pytanie: *Po co władzom miasta badania naukowe?* Dr **Marek Smulczyk** uogólnia tę odpowiedź w rozprawie *Polityka oparta na faktach – koncepcja i przykłady*. Udowadnia, że koncepcja *Evidence-Based Policy* jest współcześnie coraz bardziej potrzebna. **Joanna Stelmach** w doniesieniu *Zdalne nauczanie w opiniach rodziców ósmoklasistów* referuje wyniki badań ankietowych na temat organizacji i komputerowego wyposażenia zdalnego kształcenia młodzieży, a dr **Aleksandra Jasińska-Maciążek** przedstawia nachylony metodologicznie raport *Zdalna diagnoza funkcjonowania społecznego uczniów – wykorzystanie systemu pomiarowego Diagmatic do badań internetowych*. Doniosły metodologicznie jest referat dra hab. **Romana Dolaty** *Podobni czy różnorodni, czyli jak dzielić uczniów na oddziały klasowe?* Autor przestrzega przed segregacją dokonywaną w szkolnictwie ogólnokształcącym i dowodzi, że jej efekty motywacyjne i poznawcze są niewielkie, a szkody rozwojowe – duże. Sesję zamykają doniesienia **Justyny Pałczyńskiej-Janiak** *Zdalne kształcenie kompetencji nauczycieli edukacji początkowej w zakresie nauczania elementów programowania* i **Marka Robla**, przedstawiciela firmy oferującej System Diagnoz Psychoedukacyjnych *DIAGMATIC – nowy element warsztatu pracy diagnosty oraz badacza.*

Sesję IV o tematyce *Zdalna humanistyka i matematyka w szkole* otwiera gościnnym wystąpieniem na temat *Optymizm czy pragmatyzm? Kapitał językowy, orientacja naukowa i plany zawodowe nastoletnich imigrantów*, prof. **Joanna Sikora** z Uniwersytetu Australijskiego wraz z drem hab. **Arturem Pokropkiem**. Egzotyczne (dla nas) doświadczenia autorki nabierają znaczenia wobec presji migracyjnej w Europie i w naszym kraju. Artykuł zawiera czytelne przesłanie do wszystkich uczelni kształcących kandydatów na nauczycieli. Dr **Beata Prościak**, **Marcin Prościak** i **Halina Samko** podjęli trudny temat *Nauczanie języka polskiego w dobie pandemii i po pandemii*. Stres powodowany pandemią i rewolucją cyfrową utrudnia uczniom kontakty. Narzekają na nadmiar lektur i sprawdzianów, tęsknią za nauczycielem, który „ciekawie opowiada”. Artykuł tych trojga autorów jest wzorem staranności przygotowania materiału konferencyjnego. Dr **Jacek Stańdo** przedstawił temat *Klasyfikacja efektów uczenia się z zastosowaniem logiki rozmytej*. Taksonomię Blooma uzupełnioną kategorią *twórczość* uznał za wciąż aktualny model osiągnięć uczniów i studentów w zakresie przedmiotów ścisłych, a w szczególności matematyki. *Jakie umiejętności matematyczne są trudniejsze do kształcenia w czasie nauczania zdalnego niż w czasie nauczania stacjonarnego?* – zastanawiają się **Małgorzata Iwanowska** i **Beata Wąsowska-Narojczyk**. Niewątpliwie brak pracy w grupie i nauczycielskiej korekty błędów dał się we znaki uczniom szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Stwierdzono zaległości w rachunku pamięciowym, posługiwaniu się tablicami matematycznymi i rysunku geometrycznym. Bardzo szczegółowych danych o obniżeniu się wyników egzaminacyjnych z matematyki dostarczają dr inż. **Ewa Duda** i **Aleksandra Ciężka** w raporcie *Efektywność edukacji matematycznej w dobie pandemii na podstawie wyników egzaminu maturalnego*. Na zakończenie tej sesji pojawią się dwa referaty o treści ponadprzedmiotowej. Dr hab. **Danuta Piróg** i dr **Agnieszka Świętek** zatytułowały swoją syntezę *Autorefleksja w diagnostyce edukacyjnej – cele, narzędzia, efekty*, co pozwoliło im na ocenę dojrzałości naszej młodej dyscypliny naukowej. Dr hab. **Teresa Wejner-Jaworska** przypomina nam o uczniach zmagających się z wielkimi trudnościami uczenia się. Jej wizja *Szkoły na miarę ucznia z dysleksją* otwiera wrota systemu edukacyjnego dla uczących się wolniej niż większość.

Sesja V, *Szkolne przedmioty przyrodnicze w dobie pandemii*, przenosi nas do laboratoriów i w teren, wszędzie tam, gdzie uczniowie badają przyrodę. Pytanie: *Dlaczego zadania maturalne z metodyki badań biologicznych są trudne dla zdających?* stawia **Urszula Poziomek**. Wyniki piętnastu takich zadań z lat 2018–2021 poddaje analizie statystycznej i stwierdza, że forma, zamknięta lub otwarta, nie wpływa na ich trudność, która jest zaskakująco wysoka. Formułuje zalecenia metodyczne dla nauczycieli i dla konstruktorów zadań. *Obserwacje i doświadczenia na lekcjach przedmiotów przyrodniczych* są tematem analiz dr **Anny Kreft** i **Jerzego Paczkowskiego**. Gdy w pandemii „szkoła przeniosła się do mieszkań uczniów”, nabrały znaczenia środki dydaktyczne, w tym filmy mogące zmniejszyć niedosyt bezpośredniego obcowania z naturą. *Rzeczowo, konkretnie i jednoznacznie – studenckie zadania z chemii* – to synteza warsztatów dr **Małgorzaty Krzeczowskiej** oraz czworga studentów, którzy jako przyszli nauczyciele wykazali swoje umiejętności w budowaniu zadań egzaminacyjnych. W artykule *Matura z biologii w cieniu pandemii* dr **Inga Bator**

dokonuje przeglądu najtrudniejszych zadań z tego przedmiotu na poziomie rozszerzonym egzaminu maturalnego. Podaje liczne przykłady dydaktycznie interesujących, a niekiedy wprost zabawnych odpowiedzi uczniów. **Anna Mitura** analizuje pomiarowe dane statystyczne zebrane w studium *Zdalne nauczanie a egzamin maturalny z geografii*. Rozkłady wyników punktowych są silnie prawoskośne, co świadczy o nieprzemysłanym wyborze tego popularnego, a pozornie łatwego przedmiotu. **Magdalena Urbaś** w raporcie *Osiągnięcia uczestników wojewódzkiego konkursu biologicznego w roku szkolnym 2020/2021* zbiera dane, które wnoszą do sekcji przyrodniczej akcenty optymistyczne. Końcowy referat sesji przynosi jej pogłębienie i psychologiczne poszerzenie – dr hab. **Teresa Wejner-Jaworska** odpowiada na pytanie: *Jak radzą sobie w życiu osoby dorosłe z dysleksją?* Ta odpowiedź jest krzepiąca, także ci dorośli, którzy wolno czytają, mogą zyskać bardzo dobrą orientację w otaczającym ich świecie przyrodniczym i społecznym.

W anglojęzycznej sesji VI, zatytułowanej – w tłumaczeniu na język polski – *Doskonalenie pomiaru przez uwzględnianie stylów odpowiedzi w danych z samoopisu*, mieszczą się cztery referaty. Dr hab. **Artur Pokropek** przedstawia *Nowe rozwiązania w zakresie modelowania stylów odpowiedzi*. Dr **Tomasz Żółtak** objaśnia *Style odpowiedzi egzaminacyjnych w badaniach przeglądowych* (lustracyjnych). **Lale Khorramdel** proponuje *Dołączanie winietek jako kowariantów w modelowaniu stylów odpowiedzi według teorii wyniku zadania (IRT)*, a dr **Marek Muszyński** analizuje *Zmęczenie w badaniach przeglądowych a jakość danych: rzetelność, trafność, bezmyślne pomyłki, style odpowiedzi*.

Końcowa sesja, VII, syntetyzuje *Szanse reform oświatowych i technologicznego postępu edukacji*. Otwiera ją studium dr hab. **Anny Odrowąż-Coates** i dr hab. **Anny Perkowskiej-Klejman** *Refleksyjne osądzanie wśród europejskich studentów – uczestników programu Erasmus*. Autorki zastosowały metodę wywiadu według Modelu Refleksyjnego Osądu, co podnosi dydaktyczną wartość wystąpienia. W swym bardzo solidnym studium *Tranzycja od gimnazjum do liceum. Opinie dyrektorów* dr **Maria Krystyna Szmigel** i dr **Henryk Szaleniec** dokumentują losy pięciu krakowskich gimnazjów, które zmieniły status organizacyjny. Większość z nich przeszła w latach 1919–2017 aż siedem zasadniczych reform! Każda z nich kosztowała kadre pedagogiczną wiele wysiłku, ale dała też okazję rozwoju osobistego. Administracja tych szkół natomiast wciąż trudziła się z naborem nowego typu kandydatów na uczniów i z niepokojem śledziła ich osiągnięcia. **Grzegorz Humenny** zebrał ogólnokrajowe dane z lat 2013–2017 na temat *Uzyskiwanie dyplomów potwierdzających kwalifikacje zawodowe*. Ich analiza ilościowa objęła 180 egzaminowanych kwalifikacji i 88 tysięcy egzaminowanych uczniów. Ten ogromny zbiór danych czeka na dydaktyczną syntezę. Drogę do tego wydaje się wskazywać *Zintegrowanie danych oświatowych w Krajowym Systemie Danych Oświatowych*, objaśniane przez **Małgorzatę Stankowską-Kuźniak**. Pandemia mocno dotknęła szkolnictwo zawodowe, w którym często, jak stwierdza dr **Marcin Szostakowski** w raporcie *Wpływ pandemii na szkolnictwo zawodowe w zawodzie kucharz i technik żywienia* [...], „praktyczne kształcenie stało się iluzją”. Sesję zamyka studium dr **Katarzyny Kochan** *Studenci w czasach pandemii – rzeczywistość, problemy, nowe wyzwania*. Nikt i nic nas nie zwolni z podejmowania tych problemów i wyzwań!

Jesteśmy przekonani, że w trudnym okresie zmagania się z wirusem COVID-19 PTDE osiąga wynik, który w języku sprawozdawców sportowych można określić jako „zwycięski remis”. To zasługa bardzo wielu działaczy i sympatyków.

XXVII Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej, tak jak i poprzednie, jest dziełem wielu instytucji i osób które włączyły się do jej przygotowania i przeprowadzenia. Nie sposób wszystkich wymieniść. Serdecznie dziękujemy współorganizatorom XXVII KDE – Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Grzegorzewskiej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie.

Szczególne podziękowania kierujemy do autorów, którzy zaufali organizatorom konferencji i nadesłali teksty wystąpień lub abstrakty, dzięki którym mogliśmy zaproponować bardzo różnorodną tematykę wystąpień.

Dziękujemy prof. Romanowi Dolacie za autorskie zaplanowanie monograficznej sesji „Badania naukowe w służbie lokalnej polityki edukacyjnej”, prof. Arturowi Pokropkowi za zaproszenie gości zagranicznych oraz zorganizowanie sesji metodologicznej, profesorom Piotrowi Minkiewiczowi i Leszkowi Pułce, którzy po raz pierwszy biorą udział w naszej konferencji, Grażynie Gawryłowi i Joannie Peter, które od szesnastu lat wykonują korektę i skład naszego wydawnictwa, Ragnie Ślęzakowskiej za współpracę z Muzeum Narodowym, które udostępniło uczestnikom konferencji film o muzealnej kolekcji oraz podcasty z cyklu „Czas na sztukę” oraz dr Katarzynie Szostakowskiej za zgromadzenie materiałów filmowych i fotograficznych promujących Akademię Pedagogiki Specjalnej. Serdeczne podziękowania kierujemy także do Tomasza Czecha i zespołu pracowników Grupy TOMAMI, dzięki którym możemy po raz kolejny sprawnie przeprowadzić konferencję online.

Powtarzamy życzenie z zeszłorocznej konferencji:

Do spotkania na żywo w roku przyszłym!

Maria Krystyna Szmigel i Bolesław Niemierko